

Nesvrstanost i odbrana

(»VOJNO DELO« br. 5/76)

... Jedna od uvodnih teza može biti i ova. Nesvrstavanje je postalo pokret, i to svetski, a sve su više i u praksi i u teoriji prisutni i elementi doktrine tog pokreta. Pojava doktrine lišena je dogmatskih prilaza i shema, a pogotovu tvrdokornih ideoloških stavova, i očigledno je da se stvara specifičnim načinom, za razliku od mnogih poznatih svetskih doktrina. Jer, najveći broj drugih svetskih doktrina ima blokovski karakter, ili na neki drugi način teži ka zatvaranju, odnosno ka ograničavanju uloge pojedinih subjekata međunarodnog života. I pokreti i doktrine uvek pretenduju da se zasnivaju na nekim svojim unutrašnjim i spoljnim funkcijama. Kad je reč o sferi međunarodnih odnosa, i to takvih kakve poznajemo, teško je postaviti da savremeni svetski pokret i doktrina mogu biti lišeni specifične funkcije odbrane.

Međutim, mislim da je težište upravo na specifičnosti funkcije odbrane. A ako je tačno da su nesvrstane zemlje, pa i pokret u celini, objekat najžešće primene sile, onda se mora postaviti teza o opravdanosti postojanja specifične funkcije odbrane. Izgleda da to nije sporno. Sporno može biti nešto drugo, tj. o kakvom je modelu odbrane reč, šta je tu, u stvari, specifično.

Jedini do sada poznati i doktrinarno uobličen svetski model odbrane jeste takav vid zajedničke odbrane koji nosi blokovski karakter. Mi drugi ne poznajemo. Blokofska odbrana ima mnoga obeležja, ali s gledišta naše teme, po mom mišljenju, osnovno je jedno obeležje, a to je da je pojedinačna odbrana većine članica bloka u drugom ili u poslednjem planu, a u prvom planu je zajednička odbrana. Međutim, kako je blokovski odnos izrazito hijerarhijski odnos, u kojem ulogu centralne moći ima rukovodeća sila bloka, zajednička odbrana je, u krajnjoj instanci, odbrana u interesu centralne sile, bez obzira na to što se sa tim interesom delimično, više ili manje, poklapa interes vodećih struktura u ostalim zemljama članicama bloka. Izgleda da je to glavna teza od koje treba poći u traženju bitno drugačijih obeležja modela odbrane nesvrstanih.

Pokret nesvrstanih do sada nije stvorio nikakav hijerarhijski odnos. Ne postoji centralna rukovodeća sila. Sve članice pokreta su u

položaju ravnopravnosti, a odluke se donose konsensusom. Objektivno postoje veoma različiti interesi koji se maksimalno poštuju, a jedinstvo i solidarnost grade se na zajedničkim dodirnim tačkama razlika. U takvim uslovima zajednička odbrana blokovskog tipa ne može egzistirati, ona je imanentno suprotna nesvrstanosti...

...Teorijska analiza modela odbrane nesvrstanih mislim da ne može ići putem eliminisanja pojedinih elemenata zajedničke odbrane blokovskog tipa da bi se došlo do prihvatljive teorijske koncepcije. Naime, nikakav kvantitativni postupak tu ne bi bio ni od kakve pomoći. Teorijski koncept mora polaziti od kvalitativno drugačijih stavova odbrane nesvrstanih.

U teorijskom konceptu odbrane nesvrstanih možda se možemo opredeliti za tri osnovna stava, i to:

- prvo, odbrana nesvrstanih zasniva se na autentičnosti odbrane svake pojedine nesvrstane zemlje;

- drugo, odbrambena saradnja između nesvrstanih zemalja odvija se u obliku podrške i pomoći, ili, šire, u obliku solidarnosti, i

- treće, odbrambena moć nesvrstanih temelji se na društvenim faktorima moći nesvrstanih zemalja i pokreta nesvrstanih u celini, koji su istorijski nov izraz društvene, pa, samim tim, i vojne moći.

Svaki od navedena tri stava i koncepta može da se obrazloži iz društvenog i političkog i vojnog aspekta.

Prvo, oslonac na sopstvene snage, iako nije formulisan kao jedan od principa nesvrstanosti (a možda bi ga trebalo i formulisati), prisutan je u praksi nesvrstanih i u njihovoj odbrani. To je izraz fiziologije, političkog ponašanja i specifične ratne veštine i odbrambene doktrine, koji je došao do izražaja naročito u narodnooslobodilačkim i revolucionarnim borbama.

Osnovni smisao ovog principa nije prevashodno politički, odnosno nije prvenstveno u nevezivanju za snage postojećih blokova kao najmoćnijih činilaca klasične vojne moći. U stvari, mislim da je to tek posledica. Prevashodni smisao oslonca na sopstvene snage jeste u tome da se u sopstvenoj društvenoj stvarnosti aktiviraju oni društveni agregati (sopstveni narod, radni slojevi stanovništva, progresivne oslobodilačke snage) koji u savremenim uslovima jedino i mogu biti nosioci nacionalnog i socijalnog oslobođenja. Najtačniju definiciju tog fenomena dao je drug Tito danas već čuvenom formulacijom o tome da je nastupilo istorijsko buđenje naroda. Engels bi rekao da su narodi i klase stekli sopstvenu volju da se sopstvenim snagama bore za svoje interese, jer ni na koji drugi način ne mogu da ih zadovolje. To je isto kao kad Marks spominje, naoko

difuzan, naoko neklasni pojam, istinskih narodnih revolucija, da bi napravio razliku između takvih kabinetskih revolucija...

... Odras principa oslonca na sopstvene snage u vojnoj, odbrambenoj sferi jeste u pojavi naroda kao novog moćnog vojnog faktora i u ratnoj veštini koja se koristi sveobuhvatnom kombinacijm ljudskog, materijalno-tehničkog faktora, prostora i vremena. Nikada odbrambena moć nije u tolikoj meri počivala na ukupnoj društvenoj moći kao u borbama nesvrstanih zemalja...

... Veoma je značajno da se danas njihovoj oslobodilačkoj i političkoj funkciji i borbi, a i činjenici da nesvrstane već predstavljaju većinu čovečanstva i ogroman geografski, geopolitički i geostrategijski prostor, priključuje i sve veća ekonomska moć, potencijalna i stvarna.

Ovde bismo mogli postaviti i zanimljivo pitanje: da li se oslonac na sopstvene snage pojedinih nesvrstanih zemalja pojavljuje u istom vidu i fazi oslobodilačke borbe i u fazi odbrane nezavisnih država? U pitanju je jedno vrlo značajno jugoslovensko iskustvo prema kojem se kontinuitet istinski narodne, opštenarodne odbrane može uspostaviti samo pod uslovom izgradnje samoupravnog društva. Kao što je poznato, tako organizovano samoupravno društvo ne postoji ni u jednoj drugoj nesvrstanoj zemlji. Da li, prema tome, te druge nesvrstane zemlje mogu u miru organizovati istinsku narodnu odbranu, da li mogu produžiti osloncem na sopstvene snage? Mislim da tu nastaju mnogobrojni odbrambeni problemi velikog broja nesvrstanih zemalja i velike razlike u modelima odbrane i mnogobrojne nedoslednosti...

... Drugo, odbrambena saradnja nesvrstanih po obimu je znatno manja od ukupnog efekta njihove vojne moći koju postižu političkom i ekonomskom saradnjom, svojim jedinstvom, pa i samom egzistencijom kao skup pojedinačnih zemalja i kao organizovan pokret. Da li je potrebno više ili manje odbrambene saradnje, verovatno će na to pitanje odgovor dati sama praksa. Međutim, već možemo konstatovati i to da ne postoji sređena informacija o toj saradnji. Možemo biti sigurni da je ta saradnja veća nego što se zna. To je, uostalom, tako uvek u vojnoj oblasti u kojoj se teži ka određenoj tajnosti. Prisutna je i delikatnost političkog oportuniteta takve saradnje, s obzirom na jake optužbe da nesvrstani teže ka stvaranju trećeg vojnog bloka. Međutim, izgleda da je do sada, ipak, najvažnije bilo to što su odbrambenu, odnosno vojnu saradnju nesvrstani razvijali u duhu solidarnosti, što znači u duhu konkretnog opredeljenja za podršku i pomoć ugroženim zemljama. Povećavanje jedinstva i ak-

cione sposobnosti nesvrstanih, što je osnovni pravac priprema za Kolombo, verovatno će imati pozitivan uticaj i na ovaj vid njihove saradnje. Međutim, ma kakva bila po kvantitetu, po kvalitetu ona nikad neće moći opstati kao vid klasične, pre svega blokovske savezničke saradnje. Njena osnova uvek će biti društveno-istorijska moć nesvrstanih, njihova politička i ekonomska borba i otpor imperijalizmu, neokolonijalizmu, hegemonizmu, u čemu će, verovatno, biti sve veše jedinstva. Razmena vojnih iskustava, saradnja u proizvodnji oružja, vojna pomoć i podrška itd. — sve je to aktivnost koja će zavisiti od konkretnih situacija i od jačanja jedinstva pokreta.

Jedan pravac akcije svakako jeste i to da se pokuša smanjiti mogućnost otvorenih vojnih konflikata između pojedinih nesvrstanih zemalja. Naime, izgleda da ne treba izgubiti iz vida da pokret nesvrstanih obuhvata zemlje različitih stepena razvijenosti, različitih kultura, društvenih poredaka, unutrašnjih političkih opredeljenja i objektivno različitih pojedinačnih interesa. Zbog toga ideja o odbrani nesvrstanih niti može, niti treba da se materijalizuje u bilo kakvoj institucionalnoj formi. Možda je najbolje da ona implicitno bude uvek prisutna u globalnoj, ideološkoj, političkoj i ekonomskoj platformi pokreta. U praksi se ona može ostvarivati samo u procesu zajedničkog dogovaranja kao odgovor na realne političke potrebe.

Treće, koliko treba biti okupiran problemom odbrane nesvrstanih? Pojam odbrane relativno je uzak. Odbrana je uvek imanentna funkcija svakog pojedinačnog društvenog sistema, ali je uvek i organizacija. I kao funkcija pojedinačnog društva, a pogotovo kao organizacija, pojam odbrane je uži od pojma oslobodilačke i socijalne borbe, od zaštite nezavisnosti od otpora imperijalizmu, neokolonijalizmu i hegemoniji; uži je i od pojma stvaranja novog međunarodnog političkog i ekonomskog poretka itd. Iz toga se, možda, mogu izvući dva zaključka.

Prvo, pokret nesvrstavanja je zainteresovan vitalno i akciono za ostvarenje najkrupnijih zajedničkih stratezijskih ciljeva. U odnosu na te ciljeve odbrana je samo sredstvo, bolje reći — jedno od sredstava. S tim u vezi nije opravdano ako bi se nastojalo da se jedno takvo sredstvo izjednači sa nivoom vitalnih ciljeva nesvrstanih.

Drugo, kako je pokret nesvrstanih svetski pokret, odbrana nesvrstanih, ako bi se i mogla instituisati, hteli to ili ne, mogla bi biti samo neka vrsta svetske odbrane. Imajući u vidu i to da je odbrana uvek i organizacija, možemo a priori biti sigurni u to da pokretu nesvrstanih takav model svetske odbrane ne odgovara. Dovoljno je

podsetiti se da odbrambena organizacija, na primer, podrazumeva oružane snage, rukovođenje i komandovanje, vojnu strategiju, naoružanje, opremu, infrastrukturu i sl.

Obrana kao funkcija pojedinih društava nesvrstanih zemalja pojavljuje se, međutim, u svom globalnom vidu i kao funkcija pokreta nesvrstanih, ali u specifičnom pogledu, u kojem je već bilo reči, tj. kao izraz svih elemenata nove istorijske društvene moći nesvrstanih. To je, međutim, veoma kompleksan pojam, pa izgleda da konvencionalni termin odbrane može uneti više zabune nego koristi. Najkonkretniji je pojam vojne saradnje koja kao element solidarnosti za nesvrstane, verovatno, i jeste najprihvatljivija, jer saradnja podrazumeva ravnopravne partnere, a primenjuje se na konkretnim pitanjima, u konkretnim situacijama, i bilateralno i regionalno, a u nekim aspektima možda i multilateralno...

ZORAN VIDA KOVIĆ

Savremena razvojna faza monopolističkog kapitalizma i oblici agresije

(»VOJNO DELO« br. 5/76)

... Prvobitno obeležje monopolističkog kapitalizma sadržano je:

a) u strukturalnoj krizi (Marksov zakon tendencijskog opadanja profitne stope, kriza oplodnje, tj. produkcije kapitala, iz koje izrasta kriza kapitalističke društvene reprodukcije, tj. produkcije i reprodukcije klasnih odnosa proizvodnje kapitala);

b) u intenzivnom pokretanju »činilaca sa dejstvom suprotnim« (Marks) osnovnim uzročnicima strukturalne krize, od monopolističkih kapitala i vladajućih klasa pod hegemonijom monopolističkih buržoazija. To obuhvata dalekosežne promene načina proizvodnje kapitala, klasa i njihovih međusobnih odnosa u pojedinačnim društvima i u međunarodnim celinama, klasnih poredaka (društvenih sistema) i strategija vladajućih klasa u klasnoj borbi i u odnosu na sve dimenzije društvene prakse; i

c) u tome što dejstva intenzivno pokrenutih činilaca koji suzbijaju, odnosno preodolevaju strukturalnu krizu u procesu proiz-